

فرهنگ مردم شهر یزد

با تاکید بر آئین‌های سور

تالیف

دکتر یعقوب شربتیان

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

دکتر علی باصری

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

امین رضا روان

ویراستار علمی

دکتر سولماز چمنی

انتشارات آثار فکر

سرشناسه	: شربتیان، یعقوب، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: فرهنگ مردم شهر یزد با تاکید بر آیین‌های سور/ تالیف یعقوب شربتیان، علی باصری، امین‌رضا روان؛ ویراستار علمی سولماز چمنی.
مشخصات نشر	: تهران: آثار فکر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۶ ص: مصور (رنگی)، نقشه (رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۲۳-۳۹-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: فرهنگ عامه -- ایران -- یزد (استان)
موضوع	: (Folklore -- Iran -- Yazd (Province
موضوع	: یزد-- آثار تاریخی
موضوع	: Yazd (Iran) -- Antiquities
شناسه افزوده	: باصری، علی، ۱۳۵۳ -
شناسه افزوده	: روان، امین‌رضا، ۱۳۵۷ -
شناسه افزوده	: چمنی، سولماز، ۱۳۶۴ - ، ویراستار
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۴ش/ی ۲۹۱GR
رده بندی دیویی	: ۰۹۵۵۹۲۲/۳۹۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۲۵۰۷۸۴

تهران : میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان شهید وحید نظری
پلاک ۹۹- طبقه دوم

تلفن: ۶۶۹۶۷۳۵۵-۶

فرهنگ مردم شهر یزد با تاکید بر آئین های سور

تالیف: دکتر یعقوب شربتیان - دکتر علی باصری - امین رضا روان

ویراستار علمی: دکتر سولماز چمنی

ناشر: انتشارات آثار فکر

چاپ: اول ۱۳۹۷

تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۳۳-۳۹-۰

قیمت ۱۹۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

تقدیم به:

مردم سرزمین آئین‌ها و باورهای کهن شهر یزد

و

هم‌چنین استادان فرهنگ‌شناس، فرهنگ‌دوست و فرهنگ‌گستر

جناب آقای پرفسور اصغر عسکری خانقاه

جناب آقای دکتر محمد صادق فرید

جناب آقای دکتر عسکری نوری

به پاس نیم قرن تلاش آنان در اعتلای فرهنگ ایران زمین

فهرست مطالب

پیشگفتار	۷
۱. بخش اول: کلیات تحقیق	۱۱
مقدمه	۱۳
۱,۱. تعریف مفاهیم	۱۴
۱,۲. اهداف تحقیق	۱۶
۱,۳. اهمیت و ضرورت تحقیق	۱۶
۱,۴. چارچوب نظری	۱۸
۱,۵. روش و فنون تحقیق	۲۱
۱,۶. ویژگی‌های محل تحقیق، خصوصیات کلی استان یزد	۲۲
۲. بخش دوم: فرهنگ عامه مردم یزد، بررسی مردم شناختی سنت‌های مادی، شفاهی، رفتاری و اعتقادات	۴۱
۲,۱. سنت از دیدگاه انسان شناسی	۴۳
۲,۲. سنت‌های شفاهی	۴۴
۲,۳. سنت‌های رفتاری	۵۵
۲,۴. سنت‌های مادی	۷۲
۲,۵. باورها و اعتقادات	۹۲
۳. بخش سوم: بررسی مردم شناسی آئین‌های سور شهر یزد	۹۹
۳,۱. تعریف مفهوم جشن	۱۰۱
۳,۲. جشن‌های ملی و اسطوره‌ای	۱۰۲

۱۱۵ جشن‌های خانوادگی	۳,۳
۱۳۰ جشن‌های کشاورزی، محصول و خوراک	۳,۴
۱۳۳ جشن‌های دینی و مذهبی	۳,۵
۱۴۱ جشن‌های زرتشتیان	۳,۶
۱۷۰ منابع	
۱۷۵ فهرست پاسخگویان	

پیشگفتار

جشن واژه‌ای است بسیار کهن، که بار گرانی از معانی و سنت‌های دیرین را به دوش دارد. این لغت که امروزه به جای عید و ایام خوشی به کار می‌رود، در قدیم برای اطلاق به مراسمی به کار می‌رفت که آئین‌های دینی را با سرور و شادمانی توأمان می‌ساخت. به عبارت دیگر، جشن ستایش و پرستش دینی همراه با شادمانی محسوب می‌شد. امروزه مردم شناسان و جامعه شناسان در فرهنگ‌های گوناگون در جستجوی شیوه‌های متفاوت اجرا و برگزاری جشن‌ها هستند. آئین‌های سور و جشن‌ها راهبردهای فرهنگی هستند که انسان برای تولید شادی و در کنار هم بودن ابداع نموده است. جشن و شادی از واقعیت‌های زندگی آدمیان محسوب می‌شود از این دیدگاه جشن‌ها تنها نوعی سرگرمی و امری گذرا و موقت در زندگی انسان نیست بلکه نیاز حیاتی انسان است که ریشه در تمام ابعاد فرهنگی - اجتماعی بشر دارد.

از منظر مردم شناسی از مهم‌ترین کارکردهای مراسم آئینی و جشن‌ها گردهم آوردن مردم در فواصل زمانی منظم و حفظ خطوط ارتباط و همکاری آنان می‌باشد که از طریق یکپارچه سازی جامعه، باعث اعتبار بخشیدن به وضع موجود و در نهایت، ثبات اجتماعی در سطح جامعه می‌شود. علاوه بر آن جشن‌ها و آئین‌های سور با فراهم آوردن زمینه تقویت و تأیید دوباره پای بندی جامعه به یک رشته ارزش‌ها و باورداشت‌های خاص که ممکن است فراموش یا کم رنگ شده باشند می‌توانند موثر واقع شوند.

شهر یزد زادگاه بسیاری از مناسک، آئین‌ها، باورهای کهن مذهبی، قومی و جشن‌ها است این شهر با حضور اقوام و پیروان مذاهب که آئین‌ها و جشن‌های گوناگونی را برگزار می‌کنند پایگاه مهمی برای تحقیقات مردم نگاری و مردم شناسی محسوب می‌شود. در اکثر مناسک و جشن‌های که در یزد برگزار می‌گردد مردم به گونه‌ای رمزگونه و نمادین مجموعه‌ای از رفتارهای آئینی را باز می‌نمایانند. وهریک از عناصر شکل دهنده این آئین‌ها به گونه‌ای در ساختار فرهنگی زندگی مردم و هویت بخشی به آنان نقش دارد.

برگزاری جشن‌ها، همان گونه که در "درازای زمان" به یک شیوه و روال بر جای نمانده، در "پهنای مکان" نیز به یک گونه برگزار نمی‌شود. مردمان هر شهر، منطقه و آبادی، جشن‌ها و

آئین‌های سنتی را متناسب با وضع اقلیمی، قومی، تاریخی و اعتقادی ویژه آن محل برگزار می‌کنند. گرچه امروزه به مرور زمان بسیاری از این آئین‌ها و جشن‌ها در حال فراموشی‌اند و برخی از آنها تنها در حافظه نسل کهنی است که به همراه آنان نابود خواهند شد.

بر این اساس برای شناخت آنچه از این میراث بزرگ بر جای مانده است، باید گام‌های برداشت و به جمع‌آوری اطلاعات اقدام نمود و به نسل جوان و نسلی که فردای این دیار از آن اوست سپرد. بنابراین ثبت این میراث و نگهداری از آن یکی از رسالت‌های مردم نگاران و تحلیل آن نیز بر عهده مردم‌شناسان می‌باشد.

پژوهش حاضر که بخش عمده آن به صورت میدانی انجام شده در مجموع به قسمت کوچکی از فرهنگ عامه مردم شهر یزد اختصاص یافته و از سه بخش تشکیل شده است. بخش نخست کلیات تحقیق نام دارد این بخش شامل: مقدمه، اهداف، اهمیت، روش و ضرورت تحقیق، هم‌چنین چارچوب نظری و ویژگی‌های جامعه مورد مطالعه است. بخش دوم فرهنگ عامه نام گذاری شد؛ بر این اساس ادبیات عامه شهر یزد از چهار منظر سنت‌های مادی، شفاهی، رفتاری و اعتقادات بررسی شده‌اند. و آخرین بخش این پژوهش نیز نگاهی مردم‌شناختی به آئین‌های سور یزد دارد.

قدردانی و سپاسگزاری:

از آنجا که جمع‌آوری اطلاعات فرهنگی درخصوص شهر یزد بدون همکاری مسئولین، کارشناسان، فرهیختگان فرهنگی و مردم سخت‌کوش یزد و هم‌چنین پژوهشگرانی که در حوزه علوم اجتماعی تخصص دارند میسر نمی‌شد، لذا شایسته است به منظور قدردانی و تشکر از آنان نامی ذکر گردد.

-جناب آقای دکتر محمد علی طالبی معاون سیاسی امنیتی استانداری یزد؛

- جناب آقای محمود شاکری شمسی فرماندار وقت شهرستان یزد؛

-جناب آقای مجید جوادیان زاده مدیر کل امور اجتماعی استانداری یزد؛

-جناب آقای دکتر حبیب الله کریمیان، جامعه‌شناس و عضو هیات علمی دانشگاه؛

- سرکار خانم آذر درویش (دانشجوی دکتری توسعه اقتصادی)؛

-سرکار خانم ساناز نصیری (کارشناس ارشد مردم‌شناسی)؛

-سرکارخانم نغمه بیدقی فر(پژوهشگر مردم شناسی)؛
-سرکار خانم افسانه انصاری پیرسرای (کارشناس روان شناسی)؛
-سرکار خانم یاسمن شربتیان(طراح روی جلد)؛
- سرکار خانم مریم مظاهری (کارشناس فرهنگی)؛
و همچنین کلیه مردم شریف و مهربان شهری و روستایی یزد و تمامی پاسخگویانی که در این تحقیق ما را یاری نموده‌اند.

یعقوب (داوود) شربتیان، علی باصری و امین رضا روان

بهار ۱۳۹۷